

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 854228/3

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יוסף יגודה – אב"ד, הרב ישראל דב רוזנטל, הרב סיני לוי

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ירדנה אליצור)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד דניאלה יובנוביץ טויטו)

הנדון: הסכם גירושין - בקשה לביטול סעיף בהסכם עקב שינוי נסיבות

פסק דין

רקע

הופיעו הצדדים ובאי כוחם, ובית הדין שמע דבריהם באורך רוח.

הוגש בתיק כתב תביעה, כתב הגנה וכמו כן בסופו של הדיון סיכמו הצדדים טענותיהם.

בקשת האיש היא לקבוע שסעיף 3 בהסכם הגירושין שנחתם בין הצדדים ושאושר על ידי בית הדין בטל. בסעיף זה נקבע תשלום של 3,000 ש"ח שישלם האיש לאישה מיום יציאתה לפנסיה, או אם תפוטרו ממקום עבודתה ועד לאחרית ימיה. וזו לשון סעיף 3:

3. הבעל מתחייב לשלם מזונות אישה בסך 3,000 ש"ח לחודש לכל חייה, וזאת במועד יציאת האישה לפנסיה או פיטוריה לפי המוקדם מביניהם.

בכתב יד נוספו המילים "ללא הצמדה".

טענות האיש

לטענת האיש יש להורות על ביטול סעיף 3 בהסכם בשל מספר נימוקים.

1. כפיה - לטענתו, הגירושין ותנאי הגירושין, אף הם, נכפו עליו. הוא סבל מקושי בתפקוד המיני והאישה אלימה עליו שתפרסם את הדבר ברבים. בנסיבות אלו, נאלץ לחתום על ההסכם לפי דרישותיה של האישה.

2. הטעיה – קריאת ההסכם יוצרת מצג של איזון נכסים, בעוד שלאמיתו של דבר לאישה זכויות רבות משל הבעל באופן משמעותי.

3. שינוי נסיבות - מן הבחינה המשפטית, הכלל הוא כי מזונות, אף מזונות שבהסכמה, אינם בבחינת סוף פסוק, וניתן לשנות שיעורם או לבטלם במצב של שינוי נסיבות מהותי, אשר נוצר ממתן פסק הדין.

מצבו של האיש התדרדר מן הבחינה הבריאותית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו כן מצבו הכלכלי הורע, עקב הלוואה בשיעור של 100,000 ש"ח שנתן לבנו שמת בנסיבות קשות, שלא הוחזרה לו, כמו כן שילם לבתו סך של 50,000 אותם לווה ממנה אותו בן שהסתלק מן העולם.

אם אכן יידרש האיש לשלם סכום זה לאישה, הוא לא יזכה ליציבות כלכלית, בעוד שהאישה יציבה מבחינה כלכלית.

טענות האישה

לטענת האישה, יש לדחות את התביעה על הסף.

הצדדים חתמו על ההסכם בפני עורך דין והוא אושר בבית הדין, מה שמוכיח גמירת דעת מלאה והבנת פרטי ההסכם.

אין מקום לטענת העושק והכפייה, עת התובע הוא שחפץ בגירושיה, והאישה רצתה לשמור על ביתה.

האישה דוחה את הטענות על חלוקה לא מאוזנת, בעוד בהסכם נוצר מצג של חלוקה מאוזנת. היא מציגה חשבון על פיו כל צד קיבל נתח דומה מנכסי שני הצדדים.

גם המצב הכלכלי של הצדדים דומה.

על פי הפסיקה על מנת לשנות חיוב מזונות שנקבעו בהסכמה, נדרש שינוי נסיבות מהותי דבר שלא מתקיים במקרה זה.

דיון והכרעה

בית הדין דוחה לחלוטין את טענות הכפייה וההטעיה שטען האיש.

טענת הכפייה, בכך שאימה עליו כביכול כי אם לא יסכים לתנאים המסוימים תחשוף את בעיותיו הרפואיות לא הוכחה בהיבט העובדתי. להיפך, טענת האישה היא כי האיש הוא שיזם את הגירושיה והיא חפצה בהמשך חיים משותפים. בהיבט ההלכתי ספק רב האם יש באיום מסוג זה משום כפייה שיש בה כדי לבטל הסכם. כמו כן, השיהוי של שנים רבות בהבאת טענה זו בפני בית הדין מעלה חשש שזו טענה אשר עולה היום בניסיון להשתחרר מחיוב בו התחייב האיש כדת וכדין.

טענת ההטעיה, חסרת כל בסיס. לא הוכח ולמעשה אף לא נטען כי הוצגו לאיש בעת הגירושיה עובדות שאינן נכונות, לפיכך אין לפנינו הטעיה. הטענה כאילו הסגנון של ההסכם יוצר תחושה לאיזון נכסים, אינה הטעיה. בית הדין אף לא השתכנע שיש חוסר איזון מהותי בין מסת הנכסים לה זכה האיש, לבין זו של האישה.

בנוסף, אחריותו של בית הדין, בעת אישור הסכם היא לוודא כי הצדדים מבינים את תוכן ההסכם, משמעותו ותוצאותיו. אין ספק שבית הדין מילא תפקיד זה כראוי, אף בהתייחס לסעיף נשוא הדיון. כך היא החזקה הכללית, אך בעניינו יש לכך ביטוי מובהק. בעת אישור ההסכם, נוספה הבהרה בכתב יד לסעיף המדובר, והצדדים אף חתמו בצידה. דהיינו, הדברים נדונו באופן פרטני בפני בית הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענת שינוי הנסיבות

ראשית, בית הדין סבור, שבהיבט המהותי הסכום שנקבע לתשלום על ידי האיש, בסעיף 3 להסכם, איננו חיוב מזונות. מדובר על התחייבות כספית שמטרתה הטבת מצבה הכלכלית של האישה, אך אין מדובר על חיוב מזונות. זאת כיוון שהאישה אינה נשואה עוד לאיש ולאחר גירושין אין חיוב מן הדין במזונות הגרושה. לאור זאת, מן הבחינה ההלכתית והמשפטית, נראה שאף במצב של שינוי נסיבות מהותי, ספק רב אם יש מקום לביטול סעיף זה בהסכם. להלן נקבע עוד שאף אילו היינו דנים חיוב זה כמזונות, לא נמצאו עילות לשינוי החיוב.

בפד"ר חלק י' (עמודים 147 – 153) בפסק דינם של הרה"ג ורנר, הרה"ג טנא, הרה"ג הלוי אפשטיין, דנו בשאלת ביטול מזונות לאור שינוי נסיבות והעלו שהעניין נתון למחלוקת הפוסקים. אמנם, שם שינוי הנסיבות הוא בכך שהתכלית לשמה התחייב האב במזונות מתקיימת בדרך אחרת, באשר הבן עובד לפרנסתו. אין הדבר דומה לשינוי נסיבות מסוג של שינוי מצבו של המתחייב לרעה או לטובה, ובהחלט יש מקום לדון האם מעיקר הדין, מבחינה הלכתית ניתן לבטל התחייבות בשינוי נסיבות מסוג זה של שינוי מצב המתחייב לרעה.

עם זאת, בנוגע למזונות ילדים הגישה הרווחת היא ששינוי נסיבות מהותי מהווה עילה לדין מחודש בחיוב המזונות. גישה זו נוסחה על ידי בית המשפט העליון: "פסק דין בענייני מזונות ילדים מעצם טבעו מטיל על ההורה חביות לעתיד בתוך מערכת יחסים נמשכת העשויה להשתנות" (בע"מ 3984/15, פסקה כה). "ברוח זו, אף, במקום שיש פסק דין למזונות שהוא תוצאה של הסכמה, הגישה המשפטית היא שיש מקום לשינוי ככל שיש שינוי מהותי בנסיבות.

כך מנוסחים הדברים בתמ"ש ת"א (46342/08 א.ש נ' נ.ש, פס' 7 לפסק הדין): "ההלכה המשפטית קבעה כי הסכם המזונות מכיל בתוכו תנאי מכללא, לפיו כל שינוי נסיבות מהותי מתיר ומאפשר פניה חוזרת לבית המשפט לשם שינוי גובה דמי המזונות שהוסכם עליהם".

מבחינה הלכתית, ההיגיון לתנאי מכללא זה הוא שחובת האב לזון את ילדיו הוא חיוב מתחדש, אשר נקבע בהתאם לצרכי הילדים באותה עת, והוא אף מושפע מיכולתו הכלכלית של החייב במזונות. החיוב שנקבע בהסכמה במועד ההסכם, תאם את הצרכים של הילדים והיכולות של ההורים בעת חתימת ההסכם, ועל דעת כן נעשתה ההתחייבות. לפיכך, מצב של שינוי נסיבות מהותי מצדיק שינוי החיוב המוסכם, שכן יש שינוי ביסוד החיוב על פי דין.

בנוסף, ברור לכל, שנושא משמורת הילדים נתון לשינויים ואינו יכול להיקבע בהסכם כמסמרות. שכן, עשויה להיות מציאות בעתיד, בה יהיה ברור לנו כי הילד צריך לשהות עם ההורה אשר בהסכם נקבע שאינו ההורה המשמורן. במצב כזה ברור שיש צורך לשנות את חיוב המזונות בהתאם. לפיכך, ולו כתוצאה משינויים אפשריים במשמורת ברור כי חיוב המזונות אף שנקבע בהסכם עשוי להשתנות.

אף אם ניתן לחלוק על שני הנימוקים האחרונים המסבירים את ההיגיון לתנאי, משעה שהמנהג הוא להורות על שינוי גובה המזונות במצב של שינוי נסיבות מהותי, יש לכך אף תוקף מבחינה הלכתית. שכן, אין ספק שכיום כאשר אדם מתחייב למזונות ילדים בסכום מסוים, הן המתחייב והן הזוכה מודעים לכך ששינוי נסיבות מהותי מהווה הצדקה לשינוי המזונות. ולפיכך, כך יש לדון בבקשות חיוב המזונות מכוח ההסכם בשינוי נסיבות מהותי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כל האמור לעיל, מתייחס לחיוב מזונות שמן הדין, כגון מזונות ילדים ומזונות אישה נשואה. שונה מאלו ההתחייבות שבסעיף 3 בהסכם דנן. התחייבות לתשלום עיתי לאישה לאחר הגירושין, אף אם נקרא בהסכם בשם "מזונות" היא התחייבות כספית רגילה. אין מדובר על הסכמה על הסכום בו ישלם אדם חיוב בו הוא חייב על פי דין. מדובר על תשלום מרצון ללא כל בסיס לחיוב על פי עיקר הדין, עליו הוסכם במסגרת משא ומתן. העיקרון של שינוי חיובים שהוסכם עליהם בשל "שינוי נסיבות מהותי", חידוש הוא, ואין לך בו אלא חידוש. לפיכך, נראים הדברים שאין לשנות חיוב מסוג זה, אף לא במצבים של שינוי נסיבות מהותי.

נוסף יתר על הצורך, כי לא נמצאו בטענות האיש בסיס ל"שינוי נסיבות מהותי". השינוי העיקרי הוא שהגיע המועד שנקבע בהסכם בו יידרש לשלם, והוא מבקש להיפטר מחיוב זה. שינויים במצבם הרפואי של הצדדים אשר אינם מבטאים שינויים כלכליים משמעותיים, אינם עניין לטענות שינוי נסיבות. נציין, שהתחייבות האיש לתשלום סך זה היא עד אחרית ימיה של האישה, וצפוי היה שעם התבגרות שני הצדדים, מצבם הרפואי ישתנה, שכן כך טבעם של דברים.

אחד הדיינים מבקש לציין כי הוא מסכים למסקנות, אף אם ניתן לחלוק על מקצת מן השיקולים ההלכתיים דלעיל.

מסקנה

לאור כל האמור קובע בית הדין כי התביעה לביטול סעיף 3 בהסכם הגירושין נדחית.

ניתן לפרסם ההחלטה לאשר השמטת שמות הצדדים.

ניתן ביום ב' בניסן התשע"ח (18/03/2018).

הרב סיני לוי

הרב ישראל דב רוזנטל

הרב יוסף יגודה – אב"ד